
УДК 377.091.12;005.336.2(045)

*Тітова О.А., д-р пед. наук, професор, завідувач лабораторії,
Лузан П.Г., д-р пед. наук, професор, головний науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців
у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних наук України*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Фахова передвища освіта (ФПО) спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи виконувати типові спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності, пов'язані з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та здійсненням обмежених управлінських функцій з певною невизначеністю умов [1].

Отже, сьогодні той факт, що більшість закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО) продовжують працювати, здійснювати набір і підтримувати освітній процес на достойному для воєнного часу рівні, є прикладом патріотизму, мужності та готовності йти вперед. Розвиток професійної компетентності викладачів фахових коледжів в умовах воєнного часу має здійснюватися з урахуванням процесів, які відбуваються у світі, і орієнтуватися на цілком справедливую думку про те, що сьогодні необхідно навчати студентів того, що їм потрібно буде завтра, а не того, що актуально зараз. Тобто передусім *викладачі* мають володіти навичками завтрашнього дня, щоб бути здатними розвивати їх у своїх студентів.

Уряд України, а саме Міністерство економіки разом з представниками бізнесу нині працюють над програмою Ukraine Facility Європейського Союзу з короткою назвою «План України», який має стати фундаментом для відновлення та європейської

інтеграції України, забезпечити внутрішню трансформацію держави, реалізацію економічних реформ і стимулювати розвиток пріоритетних секторів економіки, до яких віднесено Енергетику, Агропромисловість, Транспорт/Логістику, ІТ та комунікації, Промисловість (а саме напрями: машинобудування, критичні матеріали, зелена сталь) [4].

З іншого боку, майже два роки тому в Україні почали підіймати тему Індустрії 4.0 передові вітчизняні експерти та виробники, які намагаються розвиватися синхронно з глобальними процесами. Проте нині у світі вже окреслено перехід до Індустрії 5.0, водночас, коли в Україні переважна більшість промислових компаній, освітніх закладів і стейкхолдерів не дістали рівня Індустрії 3.0 з автоматизацією та роботизацією виробничих і управлінських процесів, а зрушення в напрямі Індустрії 4.0 на рівні державних політик і стратегій є дуже обмеженим.

Отже, у найближчому майбутньому вітчизняні ЗФПО мають готувати фахівців для виробництва в умовах Індустрії 4.0 та 5.0 [6], які передбачають стійкість ланцюгів доданої вартості, перехід до розумних виробництв з раціональним споживанням ресурсів, інклюзією та орієнтацію на потреби споживача. Крім того, концепція Індустрії 5.0 передбачає ідеї внеску промисловості в суспільство як головну мету. Виробництво та нові технології орієнтуватимуться на благополуччя і успіх працівників. Свідомі споживачі, які переймаються процесом та умовами виготовлення продуктів, готові платити більше, але купувати «зелені» продукти, продукти, які виготовляли працівники в гідних умовах, без шкоди навколишньому середовищу тощо. Цей підхід також впливатиме на рішення щодо фінансування від міжнародних організацій вітчизняних проектів, вихід українських товарів на європейські ринки, інвестиції у виробництва в Україні, а отже, на подальший економічний розвиток країни.

Окремої уваги потребує Європейський зелений курс (European Green Deal), ухвалена у 2019 році Європейською

Комісією програма розвитку ЄС, мета якої – досягти кліматичної нейтральності на європейському континенті до 2050 року. ЄЗК охоплює всі сектори економіки, зокрема, транспорт, енергетику, сільське господарство, будівництво та промисловість. Також ЄЗК передбачає підвищення ефективності використання ресурсів, відновлення біорізноманіття та зменшення забруднення. Україна розглядається як перспективний виробник товарів у сферах енергетики, сільського господарства, будівництва та промисловості для європейських ринків. А це означає, що сучасні здобувачі ФПО через кілька років працюватимуть в умовах зеленого курсу [2].

Отже, яких навичок потребуватиме випускник ЗФПО? Можна простежити, як змінювався перелік актуальних навичок з 2020 по 2023 рік, представлений на Всесвітньому економічному форумі [5; 7]. Аналітичне мислення тримає перші позиції, але можна прогнозувати, що в умовах застосування штучного інтелекту (ШІ), знову актуальним буде критичне мислення, оскільки це єдиний шлях зберігати лідерство та керувати цією технологією. Рейтинг творчих навичок піднявся з 5 місця на 1, і це знову посилення позицій людини порівняно з надзвичайними здатностями ШІ вигадувати та генерувати ідеї. Серед навичок, представлених у 2023 році, з'явилася технологічна грамотність, тобто знання основ роботи технологій та їхнього безпечного використання, а також розуміння наслідків застосування технологій у нашому житті, як-от кібербезпека, конфіденційність даних тощо. Очікувано посилюються позиції навчання протягом життя. Здатність швидко відновлюватися, гнучкість і рухливість пов'язані зі спрямуванням економічних та виробничих процесів у бік полі стійкості ланцюгів доданої вартості, яка передбачається в умовах Індустрії 5.0. Серед нових навичок запропоновано володіння інструментами ШІ та аналізу великих даних (Big Data).

Попри те, що до пріоритетних секторів економіки віднесено Енергетику, Агропромисловість, Транспорт/Логістику, ІТ та комунікації і Машинобудування, варто зауважити, що, на жаль, в останні роки спостерігається зниження кількості

вступників у ЗФПО саме на спеціальності, пов'язані з пріоритетними галузями [3]. Серед головних причин ми можемо вказати на зниження попиту та престижності аграрних, технічних спеціальностей, зниження якості освіти, особливо під час пандемії та воєнного стану, застарівання матеріально-технічної бази, відсутність на рівні держави дієвих механізмів її оновлення.

Отже, важко переоцінити роль викладача фахового коледжу у процесі професійної підготовки фахівців для пріоритетних галузей. І саме від компетентності викладача багато у чому залежатиме те, як швидко Україна долучиться до глобальних світових процесів у період відновлення та розвитку.

Можна прогнозувати те, що ефективними напрямками професійного розвитку викладача фахового коледжу є формальна освіта (підвищення кваліфікації; стажування), неформальна освіта (корпоративне навчання у середовищі закладу освіти, обмін досвідом між працівниками і робочими групами; науково-дослідницька діяльність; здійснення освітнього процесу, ставлення актуальних питань і прогнозування майбутнього, створення сценаріїв і навчання на їх основі) та інформальна освіта, яка передбачає саморозвиток і самоосвіту і забезпечує самовдосконалення викладача фахового коледжу швидше, ніж змінюється оточення.

Отже, професійна компетентність викладача, зокрема фахового коледжу, в особливих умовах діяльності і поготів, є визначальним чинником успішності вдосконалення системи фахової передвищої освіти. З іншого боку, професійний розвиток педагогічного працівника – це неперервний процес, результатом якого є і особистісний прогрес, коли людина формує і розвиває в собі здатність швидко реагувати та ефективно діяти в будь-яких умовах, а також професійне зростання, коли педагог прагне до найвищих рівнів професійної діяльності, щоб успішно навчати своїх студентів не того, що потрібно сьогодні, а того, що буде потрібно завтра.

Використані джерела

1. Про фахову передвищу освіту : Закон України, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
2. Європейський Зелений Курс (European Green Deal. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/ievropejskyj-zelenyj-kurs.html>. (дата звернення: 09.08.2023).
3. Попередні результати вступу до ЗФПО. *Освітня траєкторія*, лип.-серп., 2023. № 7(42). URL: <https://nmc-vfpo.com/interaktyvnyj-informacijnyj-visnyk-osvitnya-trayektoriya/>. (дата звернення: 03.10.2023).
4. Свириденко Ю. Бізнес і влада мають спільно напрацювати План відновлення України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/biznes-i-vlada-maiut-spilno-napratsiuvaty-plan-vidnovlennia-ukrainy-iuliia-svyrydenko>. (дата звернення: 06.09.2023).
5. Future of jobs 2023: These are the most in-demand skills now - and beyond World Economic Forum. Education, Skills and LEARNING. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2023/05/future-of-jobs-2023-skills/>. (дата звернення: 09.08.2023).
6. Global Industry 5.0 Market Highlights 2022-2030. Research Nester. URL: <https://www.researchnester.com/reports/industry-50-market/3603>. (дата звернення: 04.08.2023).
7. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. World Economic Forum. Education, Skills and LEARNING. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>. (дата звернення: 07.08.2023).